CAMUS I MARAGALL

Per VÍCTOR ALBA

ERA a començaments del 1945. Jo acabava d'arribar a París, després de fer trenta dies de presó a Perpinyà, per haver passat la frontera sense visat francès.

Les Éditions Gallimard començaven, llavors, a organitzar, en to menor, uns cocktails literaris que després han esdevingut espectaculars. Un amic francès em conduí a un d'aquests festivals de la xafarderia literària.

En un grup parlaven de la pena de mort — l'abolició de la qual era discutida aquells dies a Anglaterra —. Tots quedaren molt sorpresos que un subjecte que venia de les presons de Franco digués que abolir la pena de mort no servia de res si no es reformava el règim penitenciari; que era preferible morir guillotinat que passar vint o trenta anys en una presó francesa. A tot estirar, l'abolició de la pena de mort sense la reforma del règim penitenciari serviria per emblanquinar la consciència dels que la predicaven.

Joan Maragall

Discutírem llargament. Els contava que a Perpinyà havia vist com els presos tenien només quinze minuts diaris de pati, com els sentenciats no podien fumar, com els condemnats a mort portaven encara cadenes als peus, de nit...

— Però vós veniu de les presons de Franco...

Cert. I, malgrat això, em revoltava el règim penitenciari francès. Perquè a Espanya hi havia hagut una Concepción Arenal i un Rafael Salillas, que milloraren el règim, sense alterar el principi segons el qual, el delinqüent cal posar-lo darrera de reixes (cosa molt discutible). I els guardians de camisa blava no havien pogut empitjorar prou el règim penitenciari espanyol — potser per manca d'imaginació —, per fer-lo pitjor que el francès.

— M'agradaria que parléssim més llargament de tot això — em digué un dels que formaven el grup.

Quedàrem citats per a l'endemà.

— És Camus — m'anuncià el meu acompanyant, en sortir del cocktail.

— Camus? No conec el nom...

Perquè a casa nostra, el 1945, Camus era un perfecte desconegut. Com Sartre. (Recordo que vaig proposar a un editor barceloní que traduís Sartre i em contestà: «Envieu-me algun llibre d'aquest Sastre o Sartres que dieu...»)

L'amistat amb Camus, doncs, començà sense enlluernaments, d'home a home, no d'autor a periodista o d'escriptor a lector. Em penso que ha continuat en el mateix to, i que seguim no parlant mai del que escrivim o projectem.

Fou en una de les nostres converses — després que em digué que una novel·la molt dolenta que havia escrit a la Model de Barcelona era, efectivament, molt dolenta —, que parlàrem de poesia. Camus,

que coneixia sobretot Unamuno i Antonio Machado, es referia a l'esperit místic dels homes de casa nostra i de la seva influència en la guerra civil. Vaig contestar-li que el català no és místic, sinó pagà, dionisíac, i que, malgrat això, es prengué la guerra civil tan seriosament com els andalusos o els castellans. El *Cant Espiritual* de Maragall em serví d'exemple. No hi ha cap cristià que hagi escrit, des de dintre del cristianisme, una cosa tant acristiana com aquesta.

Camus volgué conèixer Maragall. Vaig demanar a Barcelona un volum de les seves poesies completes. Durant hores, vam comentar l'obra de Maragall, cercant una explicació al fet que fos tan pagana, tan anticonvencional, tan diferent del que Maragall era vist pels seus biògrafs. I també cercant l'explicació del fet que els lectors catalans de Maragall, gent assenyada si n'hi ha, poguessin reunir, en una mateixa persona, la vida més convencional, més com Déu mana, i l'evasió vers aquesta disbauxa de l'esperit que és la poesia de Maragall — parlo de la bona, no de la de circumstàncies o de la d'estar per casa: del *Cant Espiritual*, de la *Soleiada*, del *Comte Arnau*, de l'*Oda Nova a Barcelona*, dels *Cants de guerra*, dels fragments de paisatge, com aquell: «Tot semblava un món en flor i l'ànima n'era jo...»

No sé com fou, que Camus suggerí de fer una traducció de Maragall — d'algunes de les seves coses millors — al francès. Potser era un dia en què li parlava de la tragèdia dels escriptors en llengües poc parlades: els letons, per exemple, o els catalans. Tragèdia per a ells, és clar, perquè no poden abastar un públic universal, i tragèdia per al món, també, que es priva, per una qüestió tècnica — l'idioma —, de les possibilitats que hi ha en tants escriptors de països petits.

— Maragall pot ser útil als francesos d'avui — comentà Camus.

Vaig posar-me al treball. Traduïa al francès — bé o malament, com podia — els poemes escollits. Després, ens reuníem, Camus i jo, a la seva cambra de treball, a l'edifici de les Éditions Gallimard de la rue Sebastien Bottin (suposo que aquest Bottin del

Albert Camus

carrer és el que donà el nom a l'utilíssim Bottin que es troba davant de tots els excusats de cafè de la ciutat, al costat del platet on es deixen els 10 o els 20 francs).

El treball durà diversos dies. Llegíem la meva traducció, l'original català (que Camus podia desxifrar recordant les coses que li deia la seva mare, mallorquina). Després, corregia l'estil, discutíem els matisos d'una frase, d'un mot. I ell s'encarregava de portar, al matí següent, el poema ja polit i arrodonit. (Un exemple del resultat d'aquest treball el trobarà el lector en el *Cant Espiritual* traduït al francès que publiquem més avall).

Era l'època en què Camus treballava en el que per mi és el seu llibre més seu: *La Peste*, i quan encara al Théâtre Hebertot (em penso) es representava *Caligula*. En ple èxit, amb un llibre a la post, amb articles i editorials quotidians per *Combat*, diari del qual era un dels directors, Camus trobava temps per a un refugiat de la poesia: Maragall. No era, em penso, una mostra d'humilitat, sinó una prova de sentit de la solidaritat. Maragall i Camus són tan dife-

rents, en llurs concepcions, que entrar dintre de la llengua, dels mètodes d'expressió, de les idees del nostre poeta devia ser, per a Camus, com sostenir un debat més en la llarga sèrie de dubtes i debats que és la seva obra, la seva conversa i — per què no? — la seva vida.

En aquells primers mesos d'exili, quan jo vivia en una mansarda de la rue Mouffetard, il·luminada encara per gas, Maragall em donà moltes satisfaccions, em proporcionà, a través de Camus, la sensació preciosa de comunitat amb altra gent, i fins, materialment, em facilità l'entrada a *Combat*. Però tot això és anècdota. En canvi, el dia en què es farà la biografia literària de Camus, no es podrà oblidar que ha estat un dels poc traductors al francès de Maragall. I algú tindrà curiositat per escatir la influència — per atracció o per reacció — del poeta català en l'escriptor que ha rebut el premi Nobel de literatura del 1957.

Però em penso que aquesta investigació crítica és el que menys interessaria a Camus. I, en tot cas, no és sal del meu saler.

Alguns del poemes de Maragall traduïts per Camus sobre el «meu» text francès es publicaren a la revista parisina *Le Cheval de Troie*, números 2-3, d'agost-setembre de 1947.

Maragall representa, en la literatura catalana, el punt de partença de tota la poesia moderna. Nascut a Barcelona el 1860, la seva vida fou exclusivament la d'un poeta. Ni els estudis de dret, ni la important tasca periodística, ni — no cal dir-ho — la tradició industrial de la seva família, no van pas influir en la seva trajectòria vital, que no fou altra cosa que un continuat sentiment de bellesa, abocat en la seva poesia. I des de l'època d'estudiant, quan l'entusiasme per Goethe, que no abandonà mai, acabava de corprendre'l, el seu ideal era la Bellesa, cim i conjunció de la Natura, l'Art i l'Amor. Preparat amb aquest fons ideològic, apte, per altra banda, com a bon ciutadà, per a captar amb ulls nous i adelerats les belleses del món, obria l'ànima a les impressions falagueres per tal de fer-les esdevenir poesia, només filtrades per la pròpia sensibilitat. Ensems, aquest esperit obert a l'exterior per instint i per necessitat — fenomen típic de l'època — es veia refermat per les idees de moral natural de Guyau i el culte a l'espontaneïtat de Stirner, autors que llegia essent encara jove. La veneració pel seu amic Soler i Miquel (1861-1897), l'hiperestèsic krausista i admirador de Spinoza, deixà en el pòsit cultural de Maragall noves empremtes panteistes que havien de segellar les lectures, comentaris i traduccions de Nietzsche fetes en l'època en què fou secretari de Manyer i Flaquer al Diario de Barcelona. *Des d'ara la seva intervenció en la vida literària serà intensa i fecunda. Assisteix a les festes modernistes, col·labora a les revistes més importants de l'art i de la literatura d'avantguarda* — L'Avenç, Catalònia, Pèl & Ploma, Joventut — *i en poc temps esdevé mestre i patriarca de les lletres catalanes.* — J. RUIZ CALONJA

(D'*Història de la Literatura Catalana*)